

Eindrapport

VLEERMUIZEN IN EN ROND STADSDEELHART ANKLAAR TE APELDOORN

Adviesbureau

Mertens

Eindrapport

VLEERMUIZEN IN EN ROND STADSDEELHART ANKLAAR TE APELDOORN

Rapportnr. 2009.1005

Januari 2010

In opdracht van:
Gemeente Apeldoorn
Postbus 9033
7300 ES APELDOORN

Adviesbureau Mertens B.V.
Bureau voor natuur, ruimtelijke
ordening en ecotoxicologie

Bezoekadres: Dr. Willem Dreeslaan 1 te Bennekom
Postadres: Postbus 367, 6700 AJ te Wageningen

T: 0317-428694
M: 06-29458456
E: info@adviesbureau-mertens.nl
I: www.adviesbureau-mertens.nl

© Adviesbureau Mertens BV, Wageningen, 2010.

Deze rapportage mag zonder schriftelijke toestemming vrij worden vermenigvuldigd. De verzamelde data zijn alleen te gebruiken voor het hier geschetste onderzoek en mogen niet voor andere doeleinden worden gebruikt.

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	2
1.1 INLEIDING.....	2
1.2 HET RECONSTRUCTIEGEBIED	2
1.3 OPBOUW RAPPORT	3
 2. ECOLOGIE VLEERMUIZEN	 4
 3 METHODE.....	 5
 4 RESULTAAT	 6
 5 CONCLUSIE	 8
 GERAADPLEEGDE LITERATUUR.....	 9
 BIJLAGEN	
1. EXACTE LIGGING EN BEGRENZING PLANGEBIED	10
2. BEGRIPPEN	11

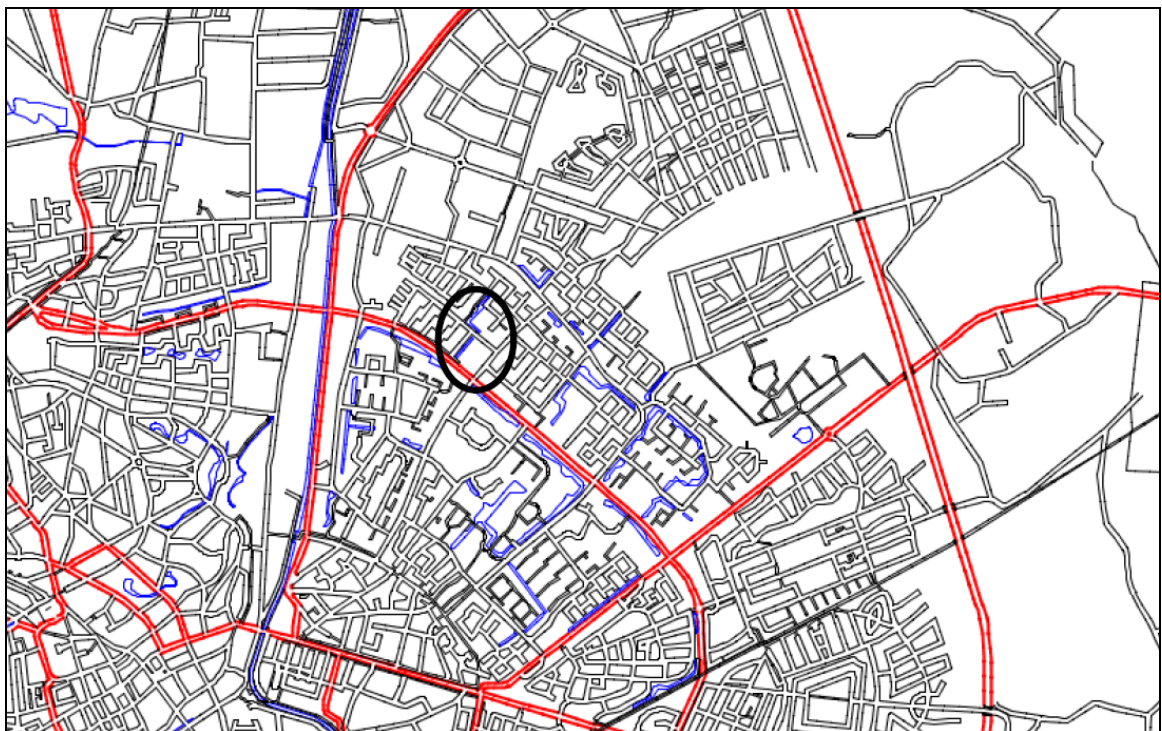
1 INLEIDING

1.1 Inleiding

Er bestaat het voornemen om stadsdeelhart Anklaar te Apeldoorn te reconstrueren. Deze verandering kan negatief zijn voor beschermde planten- en diersoorten. Op basis van beschikbare bronnen (gemeente Apeldoorn, 2009) is ingeschat dat beschermde vleermuizen voor kunnen komen in en direct rond dit gebied. Op grond hiervan heeft de gemeente aan Adviesbureau Mertens BV te Wageningen verzocht om deze beschermde soorten in beeld te brengen. Voor de gemeente is het dan mogelijk om met de beschermde soorten rekening te houden. In onderhavig rapport wordt verslag gedaan van een veldinventarisatie naar deze soortgroepen.

1.2 Het reconstructiegebied

In figuur 1 geeft de globale ligging weer van stadsdeelhart Anklaar en in bijlage 1 wordt de exacte begrenzing weergegeven. In figuur 2 wordt een foto-impressie gegeven van het stadsdeelhart.

Figuur 1. Globale ligging van stadsdeelhart Anklaar te Apeldoorn.

Het stadsdeelhart bestaat uit vrijliggende gebouwen, bestaande uit bedrijven, tankstation en een flat. In het gebied is enig groen te vinden in de vorm van bomen en wateren met brede oevers.

Bebouwing

Groen

Figuur 2. Foto-impressie van het stadsdeelhart Anklaar te Apeldoorn.

1.3 Opbouw rapport

Na een korte uitleg over vleermuizen komen achtereenvolgens aan de orde:

- De onderzoeksmethoden.
- Een beschrijving van de aanwezigheid van vleermuizen en vissen.
- De conclusie over de betekenis van de deelgebieden voor vleermuizen en vissen.

In Bijlage 2 wordt een overzicht gegeven van de gehanteerde begrippen.

2. ECOLOGIE VLEERMUIZEN

Vleermuizen zijn vliegende zoogdieren die zich voeden met insecten. Per nacht wordt een grote hoeveelheid voedsel gegeten. Vleermuizen zijn aangewezen op een grote diversiteit aan ecotypen, welke een groot en constant voedselaanbod opleveren.

Daarnaast zijn vleermuizen afhankelijk van landschapselementen. Door de landschapselementen (bomenlanen, huizenrijen, houtwallen e.d.) kunnen vleermuizen zich oriënteren door middel van het uitzenden van geluiden. Open landbouwgebieden zijn daarom bijvoorbeeld onaantrekkelijk voor vleermuizen.

Vleermuizen verblijven overdag, gedurende het zomerseizoen, in kleine ruimten als spouwmuren of gaten in bomen. Afhankelijk van de soort, bewonen vleermuizen bomen of gebouwen. Alleen de grootoorvleermuis maakt gebruik van zowel bomen als gebouwen. Vooral vrouwtjes zitten veel bij elkaar, in een kolonie. Hier worden de jongen in groot gebracht.

Als de schemering valt vliegen de vleermuizen uit en gaan via vaste routen, de vliegrouten, naar de foerageerplaatsen. Soms liggen foerageerplaatsen en kolonies wel meer dan 10 km uit elkaar. Op de foerageerplaatsen wordt gedurende de gehele nacht gefoerageerd. Bij het aanbreken van de dag vliegen de vleermuizen via de vliegrouten weer terug naar de kolonie.

De paring vindt in de herfst plaats, in tegenstelling tot de meeste andere zoogdieren. De jongen worden in het daarop volgende voorjaar geboren. De vleermuizen leven in de herfst nagenoeg niet meer in kolonies, maar solitair. Voor de paring worden paarplaatsen gebruikt die vaak afwijken van de kolonieplaatsen. Vaak worden in de herfst ook andere soorten en aantallen vleermuizen aangetroffen. Een voorbeeld hiervan is de ruige dwergvleermuis. Daarnaast worden in de herfst vaak andere foerageerplaatsen gebruikt. De vleermuizen zijn immers niet meer gebonden aan de kolonieplaats. Vleermuizen gebruiken verblijfplaatsen eveneens in de winter, wanneer zij hun winterslaap houden. De plaatsen zijn donkere, koele ruimten met een constant microklimaat. Afhankelijk van de soort zijn dit gebouwen (bunkers, grotten e.d.) of bomen. Slechts zeer sporadisch komen de winterverblijfplaatsen overeen met de zomerverblijfplaatsen.

Doordat vleermuizen voor hun oriëntatie gebruik maken van echolocatie zijn vleermuizen gevoelig voor ingrepen in het landschap. Oriëntatie vindt plaats aan de hand van opgaande elementen als bijvoorbeeld bomenlanen en houtwallen. Verlies daarvan resulteert in verminderde oriëntatiemogelijkheden. Oriëntatie is noodzakelijk om van kolonieplaats naar foerageergebied te vliegen en om voedsel te vinden. Bij de afweging van de effecten van ruimtelijke ingrepen in natuur en landschap spelen derhalve opgaande elementen een belangrijke rol. Vleermuizen worden meer en meer betrokken bij de besluitvorming rond ingrepen in het landelijk en stedelijk gebied. Dit is ook zeer noodzakelijk: de meeste soorten zijn bedreigd of ernstig bedreigd en alle soorten zijn nationaal en internationaal wettelijk beschermd via de Flora- en faunawet en de Habitatrichtlijn.

3 METHODE

Ten behoeve van de inventarisatie van vleermuizen zijn vijf inventarisatieronden uitgevoerd op 18, 22 juli, 3 augustus, 9 en 24 september 2009. Daarbij is de onderstaande methode gebruikt.

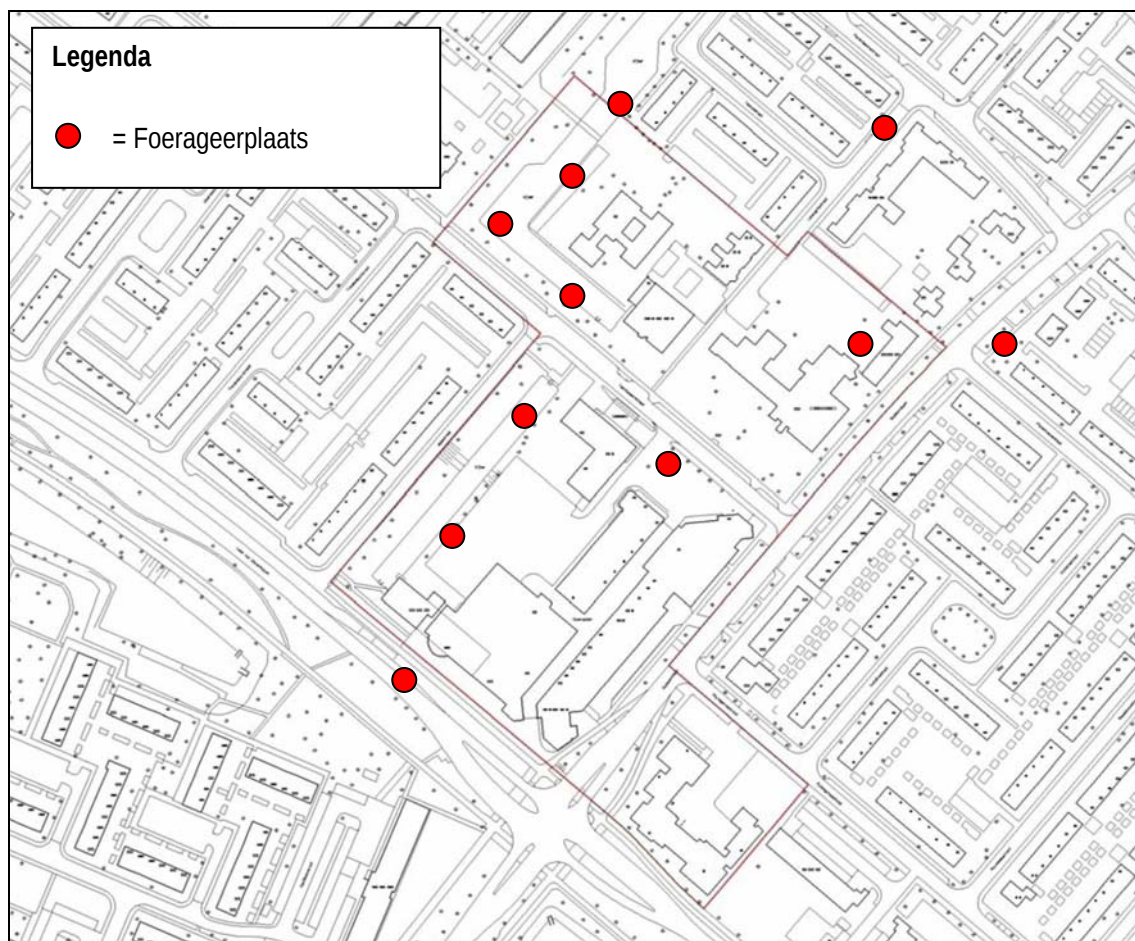
Vleermuizen zijn geïnventariseerd door middel van batdetector-onderzoek (Pettersson D-240). Met de batdetector worden de, voor mensen onhoorbare, ultrasone geluiden van vleermuizen omgezet naar de voor het menselijk oor hoorbare geluiden. Soorten kunnen door de geluiden (frequentie, ritme en klank) en zichtbeelden worden onderscheiden. Door interpretatie hiervan kan tevens het gedrag afgeleid worden en kunnen onder andere foerageerplaatsen, vliegroutes en kolonies worden opgespoord. Er is in de avonden / nachten gelet op uitvliegende vleermuizen uit het gebouw, vliegroutes en foerageerplaatsen. Daarnaast is gelet op zwermende dieren die een indicatie vormen voor een eventuele kolonieplaats.

De methode voor het inventariseren van vleermuizen voldoet aan de voorgeschreven methode voor het inventariseren van vleermuizen zoals beschreven in het Protocol van het Netwerk Groene Bureaus (Netwerk Groene Bureaus, 2009).

4 RESULTAAT

Zomer

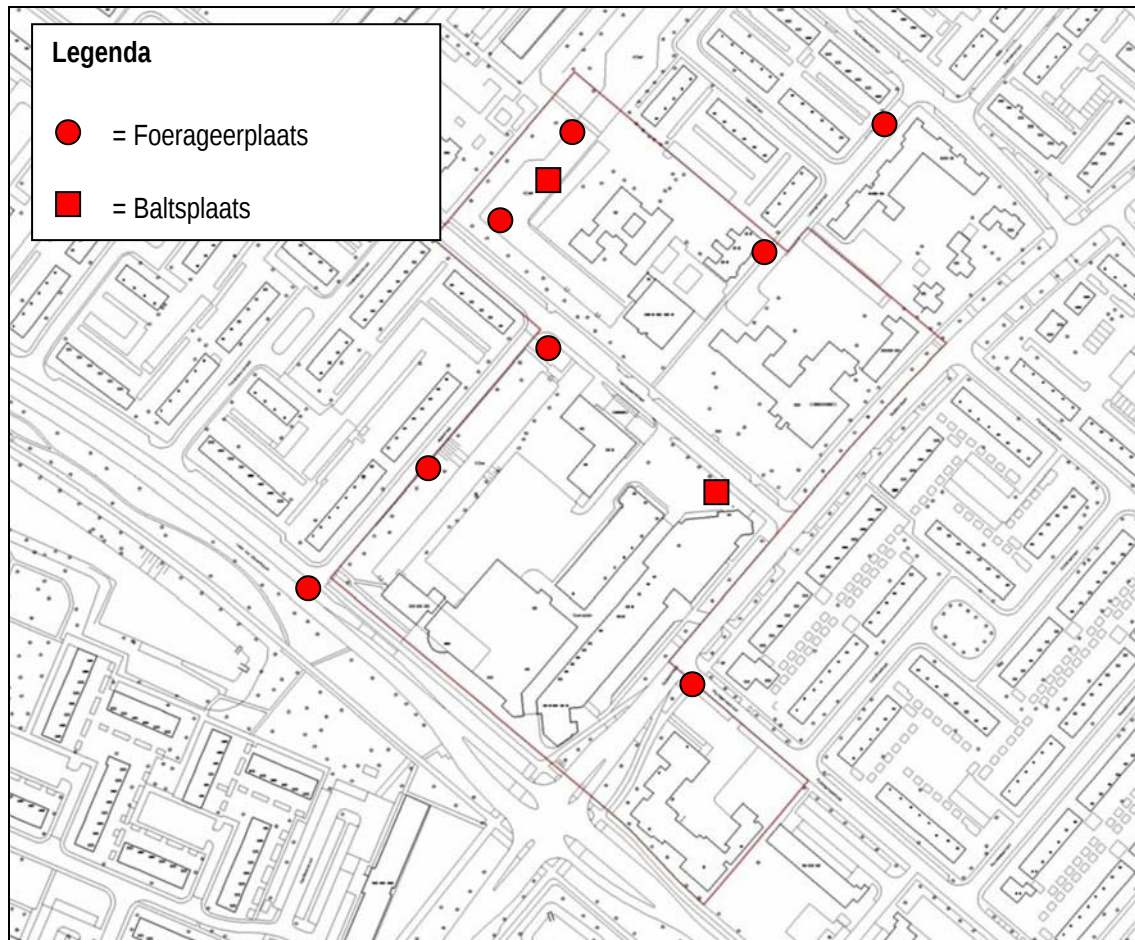
Op 18, 22 juli, 3 augustus 2009 is één soort vleermuis vastgesteld. Aangetroffen is de gewone dwergvleermuis. Alle dieren werden foeragerend vastgesteld. Er zijn geen aanwijzingen gevonden van het voorkomen van kolonies. In figuur 3 worden de waarnemingen weergegeven.

Figuur 3. Foerageerplaatsen van gewone dwergvleermuizen in de zomer ter plaatse van en rond stadsdeelhart Anklaar te Apeldoorn.

Herfst

Op 9 en 24 september 2009 is eveneens alleen de gewone dwergvleermuis vastgesteld. Er werden foeragerende dieren vastgesteld en enkele baltsplaatsen. Bij een baltsplaats vliegt een dier al roepende rond. Deze sociale geluiden worden uitgezonden als gevolg van het opzetten door de bek onder invloed van hormonen. In figuur 4 worden de waarnemingen weergegeven.

Figuur 4. Foerageer- en baltsplaatsen van gewone dwergvleermuizen in de herfst ter plaatse van en rond stadsdeelhart Anklaar te Apeldoorn.

Winter

De gebouwen in het gebied zijn nihil geschikt voor vleermuizen om in te overwinteren. Ze bieden geen geschikte openingen en het klimaat is te droog en te veel onderhevig aan temperatuurschommelingen om een functie te kunnen hebben.

Status

Gewone dwergvleermuis is zwaar beschermd onder de Flora- en faunawet. De gewone dwergvleermuis is niet bedreigd volgens de Rode lijst (2009).

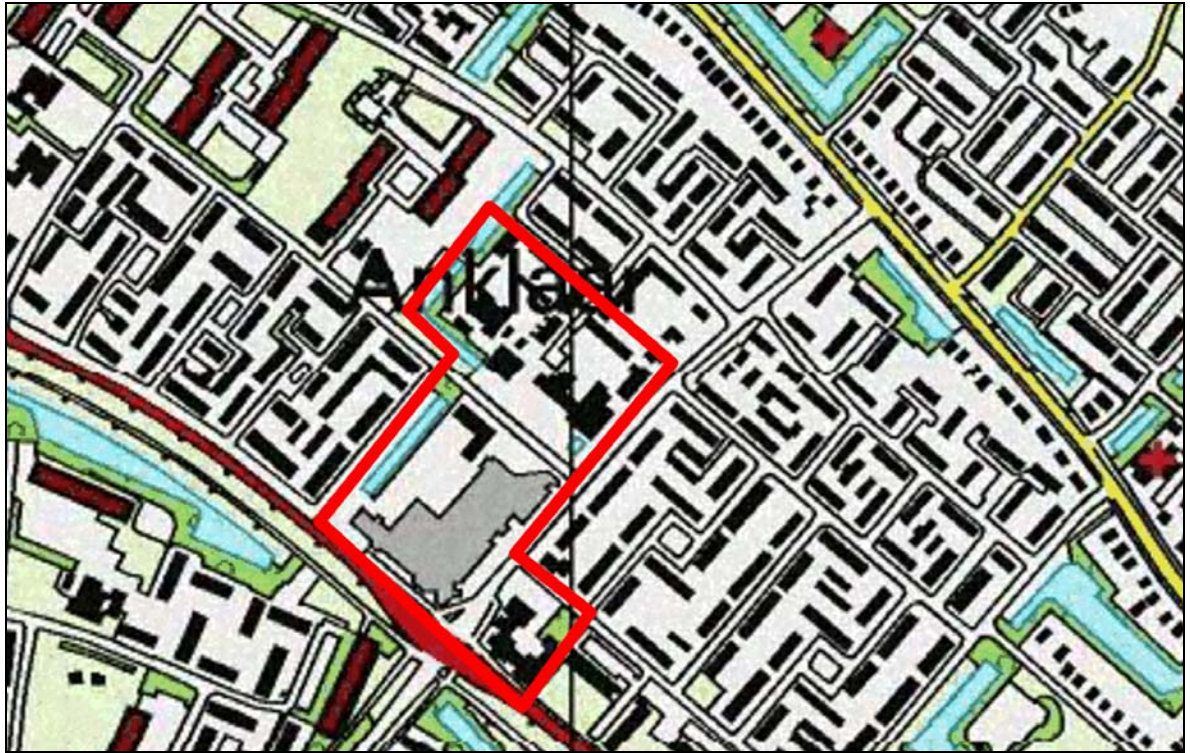
5 CONCLUSIE

In en rond stadsdeelhart Anklaar te Apeldoorn komt de gewone dwergvleermuis foeragerend voor. Er zijn tevens enkele baltsplaatsen. Verblijfplaatsen bevinden zich elders. Als de wateren in het westen met het omliggend groen worden geïntegreerd in het plan, blijven de foerageermogelijkheden behouden en worden geen effecten voorzien op de voedselvoorziening van de vleermuizen. Op de baltsplaatsen worden tevens geen effecten voorzien van de reconstructie aangezien deze plaatsen niet locatiespecifiek zijn. Voor de reconstructie van stadsdeelhart Anklaar te Apeldoorn is, gelet op de vleermuizen, geen ontheffing van de Flora- en faunawet vereist aangezien foerageermogelijkheden blijven behouden en er geen vaste rust- en verblijfplaatsen worden aangetast. .

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- EEG, 1979. Richtlijn 79/43/EEG inzake het behoud van de Vogelstand. Publicatieblad Europese Gemeenschap, nummer L. 103.
- EEG, 1992. Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van wilde flora en fauna. Publicatieblad van de Europese Gemeenschap, nummer L. 206/7.
- Gemeente Apeldoorn, 2009. Quick scan stadsdeelhart Anklaar. Apeldoorn, 1-2.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit. Rode lijsten diverse soortgroepen.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 1998. Wet van 25 mei 1998, houdende regels ter bescherming van in het wild levende planten en diersoorten (Flora en Faunawet). Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 402, 1-37.
- Netwerk Groene Bureaus, 2009. Vleermuisinventarisatie-protocol; Introductie, toelichting en tabel. Odijk.

BIJLAGE 1. EXACTE LIGGING EN BEGRENZING PLANGEBIED

BIJLAGE 2. BEGRIPPEN

Baltsplaats	Plaats waar een vleermuis als vliegende sociale geluiden uitzendt.
Foerageergebied	Een gebied waar een vleermuis of een groep van vleermuizen foerageert. Dat gebied wordt regelmatig bezocht door vleermuizen om in te foerageren en dat doorgaans meerdere foerageerplaatsen kent die langere tijd worden gebruikt.
Foerageerplaats	Plek (jachtplek) waar wordt gejaagd door vleermuizen. De plek kan in de directe omgeving van de kolonieplaats liggen maar ook kilometers verderop.
Kolonie	Groep vleermuizen (kleine groep mannetjes of meestal grotere groep vrouwtjes, soms gemengd (soorten, geslacht)) die in het voorjaar tot de herfst bijeen blijven. De groep kan zich vestigen in gebouwen (in spouwmuren of onder daklijsten e.d.) of bomen (spechtengaten, scheuren). Een groep vrouwelijke vleermuizen wordt ook wel aangeduid als een kraamkolonie. In zo'n groep worden jongen geboren en grootgebracht. Een kolonie maakt vaak gebruik van meerdere verblijfplaatsen die soms gelijktijdig worden gebruikt.
Migratieroute	Een vaste route van zomerverblijfplaats naar winterverblijfplaats en visa versa (zie ook vliegroute).
Paarplaats	Territorium van territoriale mannetjes. Voor de ruige dwergvleermuis en de rosse vleermuis is dit doorgaans te vinden in boomholten. Voor de laatvlieger en de dwergvleermuis is dit te vinden in gebouwen. Voor de watervleermuis is dit te vinden in bomen en later, tegen de winter, zijn ze te vinden in overwinteringverblijven. Het mannetje vormt een harem met meerdere vrouwtjes. De paartijd valt in de herfst (uitgezonderd de grootoorvleermuis waarbij het in april valt (vroeg voorjaar)). De hier geschetste situatie van de paring wordt in dit rapport omschreven als "herfst situatie".
Verblijfplaats	Een object (huis, boom, bunker, grot, kast en dergelijke) waarin een of meerdere vleermuizen verblijven (overdag of 's winters permanent).
Vliegroute	Route die door vleermuizen elke avond wordt gebruikt om van de kolonieplaats naar foerageergebied te vliegen en visa versa (zie ook migratieroute). Vrouwtjes met jongen keren soms midden in de nacht terug om de jongen te zogen en gebruiken dan de route. Vliegroutes liggen over het algemeen langs lijnvormige (landschaps)elementen als bomenlanen, huizenrijen e.d. De functies zijn beschutting bij winderig en koud weer, oriëntatie in verband met de echolokatie-geluiden en het vinden van voedsel.
Voorbijvliegend	Vleermuizen die voorbijvliegen, niet via een vaste route. Het betreft meestal zwervers of trekkers.
Zwermen	Direct na het uitvliegen, naar vooral voor het invliegen bij een kolonie zwemt een deel van de kolonie rond de kolonieplaats. Zwermgedrag is derhalve een indicatie voor een eventuele kolonieplaats.
Winterverblijfplaats	Een verblijfplaats waar in de winter een of meerdere vleermuizen in winterslaap (hybernation) gaan. Deze ruimte is doorgaans donker, heeft een hoge luchtvochtigheid en temperatuurwisselingen zijn nihil.
Zomerverblijfplaats	Een verblijfplaats die gebruikt wordt door vleermuizen die niet in winterslaap zijn waarvan niet aangetoond is dat het een kraamverblijfplaats dan wel een paarverblijfplaats is. In sommige gevallen vormen bijvoorbeeld mannetjes kleine groepjes.

Postbus 367
6700 AJ Wageningen
Tel: 0317-428694
Fax: 0317-450601